

פרשת בשלח בניין האדם מקביל לאילן

נגוף ורפוא

יש הקבלה מעניינת בין מכות מצרים לבין ט"ו בשבט. מדוע היה צריך עשר מכות כדי להוציא את ישראל ממצרים, הרי הקב"ה יכל להוציא אף אחר מכה אחת? מבאר הזוהר (ב, דף לו.), מכות מצרים היו "נגוף ורפא" (ישעיה יט, כב), נגוף למצרים ורפא לישראל, מבאר הפרי צדיק (בא, א; ועוד) בכל מכה עם ישראל זכה ושב למעלה נוספת שנפגמה במצרים.

יש להוסיף בזה, רש"י (שמות י, כב) מביא, "ולמה הביא עליהם חושך? שהיו בישראל באותו הדור רשעים, ולא היו רוצים לצאת, ומתו בשלשת ימי אפלה כדי שלא יראו מצרים במפלתם ויאמרו אף הן לוקין כמונו. ועוד שחפשו ישראל וראו את כליהם, וכשיצאו והיו שואלין מהו והיו אומרים אין בידינו כלום אומר לו אני ראיתיו בביתך ובמקום פלוני הוא". רש"י מביא שני תירושים המוסיפים זה על זה. עם ישראל יוצאים ממצרים ביד רמה, לכך לא ברחו במכת חושך. ומעתה מדוע הביא הקב"ה מכת חושך? מבאר רש"י כדי שימותו כל הרשעים שאינם רוצים להיגאל והמצרים לא יראו במוותם. והשאלה הנשאלת, מדוע צריך שלא יזווג איש ממקומו? מבאר רש"י בתירוץ נוסף, כדי שידעו היהודים היכן נמצאים כלי המצרים ויוכלו לדעת מה לבקש בצאתם ממצרים, לכך לא יכלו המצרים לזוז ממקומם ואפשרו לעם ישראל לראות מה יש בביתם. אמנם יש להקשות, וכי המצרים לא ראו שארבע חמישיות מהעם נעלמו ביום אחד? וצ"ע.

ארבה - ט"ו בשבט

והנה מביא ב'אורי וישעי' (עניין כו) מרבי משה שפירא, דכתוב ברבינו בחיי (שמות ז, כה) וברמב"ן (שמות י, ד) שבין מכה למכה ממכות מצרים חלף חודש. מכה שבוע, ושלושה שבועות הפסקה. ונמצא שבט"ו בניסן הייתה מכת בכורות, ובט"ו באדר - פורים דמוקפין, הייתה מכת חושך, ובט"ו בשבט הייתה מכת ארבה (אמנם עיין בלשון הרמב"ן שם, דכתב שהברד אירע בחודש אדר, והארבה בחודש ניסן, ומיד היו מכות חושך ובכורות. וצ"ע).

והנראה שכך הוא במהות המועדים. מכת בכורות פעלה לכלות את כוח ה'ראשית' - המזוייף של מצרים וכמבואר בפחד יצחק (פורים עניין ב; וכמובא בשיעור פרשת שמות ד' מלכיות). ולכך נתקדשו אז בכורי ישראל בקדושת בכורה; במכת חושך הוכה כוח האור המזוייף שבמצרים "ולבני ישראל היה אור במושבותם" (שמות י, כג), דהיינו אור של ששת ימי בראשית, וזהו "ליהודים היתה אורה" - אורה זו תורה (אסתר ח, טז; מגילה דף טז:).

"והשקית ברגלך כגן הירק"

במכת ארבה הוכה העץ המזוייף של מצרים, וכנגדה קיבלו ישראל את ט"ו שבט - ראש השנה לאילן, שהוא כוח האילן האמיתי. מבאר רבי משה שפירא, כוח האילן של מצרים הוכה, כיון שדרגתם היא ירק וכלשון הכתוב (דברים יא, ג) "והשקית ברגלך כגן הירק". ויחודו של ירק הוא בכך שירק חלוק מאילן בשני חילוקים עיקריים. ירק גדל במהירות ובאכילתו כלה הקרן. אך אילן גדל זמן רב ויש לו שלוש שנות ערלה, ורק לאחריהם מותר לאוכלו, אך אין אכילתו מכלה אותו.

וזהו החילוק בין גן עדן שהוא נצחי, לעולם הזה שהוא זמני. כי לזכות לעולם הבא - עולם הנצח נצרך איפוק רב כאילן, ולכך פירות האילן הם מאכל אדם, כי מהות האדם אינה כערכו של העולם הזה - מילוי סיפוקים מידי שהתוצאות בהתאם, כלות במהרה, ולכך מאכלו הוא פירות האילן, אוכל המצריך איפוק. ואכן אם האדם היה מתאפק עד כניסת השבת ולא אוכל מעץ הדעת, היה מותר לו לאכול מכל האילנות, כי למאכלו נצרך מעט איפוק. וכיון שלא התאפק ולא עמד בניסיון נענש. אך בהמה מאכלה הוא ירק, כי ערכה הוא כעולם הזה, ולכך יש בו את חסרונות העולם הזה, גדל במהרה ואף שורשו כלה במהרה.

אני ובהמתי נאכל באבוס אחד?

וזהו שמצינו באבות דרבי נתן (א):

בו ביום נגזרו על אדם שלושה גזרות שנאמר "ולאדם אמר כי שמעת לקול אשתך... ארורה האדמה בעבורך בעצבון תאכלנה". "וקוץ ודרדר תצמיח לך ואכלת את עשב השדה" (בראשית ג, יז-יח) כיון ששמע אדם הראשון שאמר לו הקב"ה "ואכלת את עשב השדה" מיד נודעו אבריו אמר לפניו: רבוננו של עולם אני ובהמתי נאכל באבוס אחד? אמר לו הקב"ה: הואיל ונודעו אבריו, "בזיעת אפיק תאכל לחם".

ולכאורה נגזר על האדם שלושה גזירות, גזירת מיתה, שיעמול להביא לחם לביתו, ושיאכל מעשב השדה. ומדוע נודעו אבריו רק בשומעו שיאכל עם בהמתו מאבוס אחד? וביותר מדוע יאכל האדם מאבוס אחד ממש, נחלק את האוכל לשתי אבוסים. אחד לאדם, ואחד לבהמתו. מה כל כך נורא במצב זה?

ירק - מאכל בהמה

הרי שתוכן הגזירה עמוק יותר. אכילת עשב משליכה על מצבו של האדם - מאכל בהמה, לבהמה אין דחיית סיפוקים, כל כולה אכילת הרגע והמייד, אך האדם זוכה לש"י עולמות בשכרו, אך ורק בעולם הבא - הנצחי. זהו כוח האיפוק, דחיית הסיפוקים. וכן הוא לשון המדרש בויקרא רבה (כה, ג): מתחלת ברייתו של עולם לא נתעסק הקב"ה אלא במטע תחלה, הדא הוא דכתיב (בראשית ב, ח) "ויטע ה' אלוקים גן בעדן", אף אתם כשנכנסין לארץ לא תתעסקו אלא במטע תחלה, הדא הוא דכתיב (ויקרא יט, כג) "וכי תבאו אל הארץ ונטעתם כל עץ מאכל"; מדברי המדרש למדים אנו שלעסוק במידותיו של הקב"ה הוא לנטוע אילנות. וכיצד בנטיעת אילן מתקיימת לה ההליכה בדרכיו? העולם הוא כגן של אילנות. הנטיעה כעת, אך השכר לאחר זמן רב - בעולם הנצח, כי בלא זה אין בחירה. ובידיעת דבר זה יעלה בידנו לנצח את היצר הרע, ונדע להתאפק על החשק הרגעי כדי לזכות לעתיד נצחי.

דוגמא לדבר, אדם חושק לקנות דירה אך טס כל חופש לנופש בחו"ל... לאדם כזה אין אופק, אינו יודע להתאפק. אינו מתנהל במטרה לקנות דירה, יש לו דימיון לקנות דירה... אופק מלשון איפוק, כי אם לאדם יש אופק ארוך טווח לרצונותיו, הוא יכול להתאפק. אך אצל מצרים קיים כוח העץ המזויף וכלשון הפסוק (שמות י, טו) "ולא נותר ירק בעץ ובעשב השדה", הרי שאף העץ קרוי ירק, לרמז שכל מהותה של מצרים היא ירק - עשב השדה.

ישראל לנגד האומות

ואף מכת ארבה היא המכה השמינית, המספר שמונה הוא שאחר שבע, ולכך הוא מסמל את מעל ה'שבע' - טבע. את הטבע שהוא הירק כילה הארבה, שהוא מדגיש את המעל הטבע - גן עדן של אילנות, שזהו דרגת אדם שיודע להתאפק ולרכוש בכך עולם הבא. כך שחלקה של מצרים הוא עשב השדה - טבע, כוחם של ישראל הוא כלשון הפסוק (דברים יא, יא-יב): "והארץ אשר אתם עברים שמה לרשתה ארץ הרים ובקעת למטר השמים תשתה מים. ארץ אשר ה' אלוקיך דרש אתה תמיד עיני ה' אלוקיך בה מרשית השנה ועד אחרית שנה". עם ישראל מתפלל אל מעלה.

משל לשני נערים שגדלו יחד, האחד גדל לתלמיד חכם, ורעהו לעשיר. לימים פגש העשיר את רעהו התלמיד חכם, אמר לו העשיר: בא ואראך את עושרי וגודל כבודי, נענה התלמיד חכם לבקשה והגיע לבית העשיר. הראהו את ביתו המפואר, את גינתו רחבת הידים ואת שאר כלי משכיתו, שאלו העשיר: מה הינך אומר על העולם הזה שלי? השיב לו רעהו בשאלה: היכן הוא? ענה העשיר: מה שהראיתך. ביאר לו התלמיד חכם את שאלתו: מה שראיתי אינו העולם הזה שלך, כל העושר הזה קבלת כשכר על מצוותיך, וכל שראיתי זהו העולם הבא שלך! ושבה שאלתי היכן העולם הזה שלך?!

כאן מתבטא הניגוד בין ישראל לאומות. עשו משול לחזיר (בראשית רבה סה, א) החזיר אינו מעלה גרה, אך הוא מפריס פרסה. הוא מראה ברגליו ומראה כשר אני, הנצרות טוענת אנו היהודים האמיתיים, הם מפרסמים את התנ"ך בכל מקום, אך בלי התורה שבעל פה. ומאידך, אינם מעריכים את העבר, יש להם רק עתיד, פרס נובל יוענק רק למי שיוכיח שהמדענים בדור הקודם - אלו שקרובים יותר לקוף, לא צדקו. לעומתם הישמעאלים משולים לגמל (מדרש פתרון תורה פרשת שמייני), הגמל מפריסה פרסה, הוא מחובר לעבר. הישמעאלים מאמינים בבורא עולם, מתפללים חמש פעמים ביום, בכל מקום הם פורסים שטיח ומתפללים, בלי לשים על אף אחד. אך אין להם עתיד, הם מאמינים שכל תענוגות עולם הזה שנאסרו עליהם, ינתנו להם בעולם הבא. עתידם נגזר מתוך העולם הזה.

עם ישראל חי מהעבר והעתיד גם יחד, כל מעשנו למען הגאולה השלימה העתידה במהרה בימינו. ומאידך אנו פועלים על פי העבר, "זכר ימות עולם בינו שנות דר ודר שאל אביך ויגדך זקניך ויאמרו לך" (דברים לב, ז). המרחק בינינו לנבואה הוא עצום, הרמב"ם (יסודי התורה ז) מאריך רבות בתיאור דרגת נביא, וזוהי דרגתם של עם ישראל במשך כאלף ומאתיים שנה עד תחילת בניין הבית השני בהם למדו תורה כנתינתה מסיני. דהנה הגר"א רחוק מרחק רב ממושגיניו. אמר עליו תלמידו הגר"ח מוולאז'ין שהוא כהרשב"א ואולי כהרמב"ן. החתם סופר התבטל כלפי הרמב"ם. והרמב"ם כלפי רש"י. הראשונים כולם ביטלו דעתם בפני הגאונים רב סעדיה גאון ורב האי גאון. בראשונים נמצא רבות הלשון על דברי הגאונים "אם קבלה היא נקבל".

הגאונים התבטלו בפני רבנן סבוראי, שהתבטלו אף הם בפני י"ב דורות האמוראים שקדמו להם. האמוראים אמרו על הדור שקדם להם (שבת דף קיב:): "אם ראשונים בני מלאכים, אנו בני אנשים. ואם ראשונים בני אנשים, אנו כחמורים, ולא כחמורו של רבי חנינא בן דוסא ושל רבי פנחס בן יאיר, אלא כשאר חמורים". וכך היו נביאים, ששמעו ישירות מהקב"ה! אם יבוא אדם ויעשה עבודת מחקר במחשבת ישראל, ויצא לו נגד דעת הרמב"ם, יאמרו לו, תלמד שוב, ודאי טעית. כמה אנו מתבטלים לפני דורות העבר. בכל העולם ימי הביניים הם תקופה של עולם ללא משכל, בעולם היהודי זו תקופת פריחה עצומה, דורם של רש"י והרמב"ם, בעלי התוספות, הרשב"א והרמב"ן והריטב"א. יש לנו נשמה אלוקית, נשמה שנטועה בעולם הנצח, "חיי עולם נטע בתוכנו". אנו מתמודדים שבעים שנה בעולם החומר כדי להגיע אל הנצח. יש לנו עבר, הווה, ועתיד. על כך בכה אדם הראשון, בעולם יש ניסיון חדש, צריך לדעת להתאפק, לצערנו לא כולם עומדים בזה.

"האדם עץ השדה"

והנה, האדם משול לעץ השדה, "כי האדם עץ השדה" (דברים כ, יט), עלינו מוטל להתבונן מהו עץ בכדי שנשכיל להבין מה הדרך אשר בה נלך. מבאר רבי משה שפירא דבר נפלא, הבריאה מורכבת מכוח המשיכה, הכוח היחיד המתנגד לכוח המשיכה הוא שורשי העץ. ככל שהשורשים עמוקים יותר, כך העץ גדל יותר לגובה. ככל שהשורשים עמוקים יותר, יש בהם כוח להעלות את המים לגבהים רמים יותר. בזה אומרים לאדם, יש לך כוח משיכה לרע, עליך ללמוד מהאילן ולהילחם כנגד כוח המשיכה, לא ללכת אחר היצר אלא אחר התורה והמצוות.

בתקופת השלכת האילן נראה כבלי כוח, אין לו כוח להחזיק את עליו ופירותיו. הרואה שואל מדוע לא עוקרים את העץ, ונוטעים עץ מניב פירות, מרהיב ביפיו? ! יודעי דבר משיבים לו, דווקא בתקופה זו האילן בשיא תפארתו, השורשים עסוקים בהבאת דור

חדש של פירות, בזמן זה האילן משקיע את כל מרצו באגירת כוחות לעתיד, בזמן זה הוא משליך את כל הענפים והעלים המיותרים, ומפנה את כל כוחותיו עבור דור העתיד.

שמעתי, באחת הסופות בארה"ב ראו שחלק מהעצים נפלו שדודים וחלק מהעצים הסמוכים להם נשארו עומדים על מקומם, חקרו המדענים מהו ההבדל, לכאורה אלו שטיפחו את העץ לפי הכללים, הרוויחו שעציהם נשארו על מקומם. אולם ההיפך הוא הנכון! עצים שגדלו לפי הספר, לא עמדו על מקומם. אלו שעיתים השקו את העץ ועיתים לא, גרמו לעץ להתמודד, לשרש את שורשיו עמוק יותר, להגיע אל מי תהום. בכך היה לעץ שורשים עמוקים יותר, ויכל לעמוד אף בסופה האימתנית. וכדברי חכמינו (אבות ה, כג) "לפום צערא אגרא", ההתמודדות בונה את האדם.

בכך מבואר מדוע ברכות העץ חלוקה מברכות פרי האדמה, ואף שפירות האילן גידולם מכוח האדמה? גדרו של עץ הוא, שאחר נטילת הפרי נשאר גזעו לשנה הבאה. העולה, ששורשיו נשארים אף כשפירותיו ניטלים ממנו. ומבואר כדברינו, בפירות אילן יש כוח נוסף המגדלם. כוח האילן בעצמו, גזעו הנשאר משנה לשנה נותן בו כוחות לגדול ולצמוח. לכך שמו עליו "פרי האילן", אף ברכה מיוחדת יש לו, "פרי העץ". האדם משול לאילן, עליו לאגור כוחות ולהתאמץ לבנות את עתידו.

להתבונן אל האופק הרחוק

עומק הדברים הוא בחילוק הנוסף בין האילן לירק, העץ גדל בכמה שנים, ולכך גזעו מחזיק משנה לשנה, ומאידך הירק גדל במהירות, ולכך אף הקרן מתכלה בכל שנה. הירק משול לעולם הזה, נופלים עבור תאוות רגעיות, הרשעים אומרים (ישעיהו כב, יג) "אכול ושתו כי מחר נמות". העץ משול לעולם הבא, כוחו הוא כוח האופק, להתאפק וליצור תכנית פעולה עתידית, להתאמץ ולהתמודד כדי לצמוח ולגדול, המאמץ לוקח שנים עד שמגיעים לתוצאות משביעות רצון, כך זוכים ומגיעים לעולם הבא.

זהו תפקידו של האדם, להסתכל לעבר האופק הרחוק, להתאפק ולעמול קשה עד שיגיע לתכלית הנרצה. כיום קוראים לזה "מבחן המרשמלו", הביאו לכמה ילדים מרשמלו ואמרו להם שאם יתאפקו ולא יאכלו עשרים דקות יקבלו חבילה שלימה, יש ילדים שעמדו בפיתוי וחיכו והרוויחו, אך רוב הילדים לא עמדו בפיתוי הרגעי, אכלו כאן ומיד אף שידעו שבטווח הקרוב הם מפסידים מכך. גם אנו כמבוגרים, לא תמיד עומדים בפיתוי... לעיתים אנו מסתכלים על הטווח הקרוב מאוד, איננו מביטים אל האופק.

אילן - מאכל אדם

וביותר, איתא בגמרא בתענית (דף ה:):

אדם שהיה הולך במדבר והיה רעב ועיף וצמא ומצא אילן שפירותיו מתוקין וצילו נאה ואמת המים עוברת תחתיו, אכל מפירותיו ושתה ממימיו וישב בצילו, וכשביקש לילך אמר: אילן אילן במה אברכך, אם אומר לך שיהו פירותיך מתוקין, הרי פירותיך מתוקין, שיהא צילך נאה, הרי צילך נאה, שתהא אמת המים עוברת תחתך, הרי אמת המים עוברת תחתך, אלא יהי רצון שכל נטיעות שנטעין ממך יהיו כמותך.

הרי שאף ממעלת האילן שיש לו צל, והיינו שבכוח האילן לתת לסביבתו אף שאינו נחסר כלום. ונמצא שעל האדם לעמול בנקודות אלו בדווקא. ואף שכוח המשיכה מושך למטה, אך השורשים אוספים כוחות ויונקים לחלוחית מהקרקע ומעלים אותה לגבהי האילן. וכעומק השורשים, כך גובה האילן כנגד כוח המשיכה. וכוחות אלו קמים וניצבים דווקא בשעה שהאילן יבש ונשרו פירותיו ועליו, בשעה שנראה שהאילן קמל ואבד, שעה זו בדווקא היא היא צמיחתו של האילן.

כך באדם הזמנים הקשים הם זמן ההתמודדות שהם הם זמני עלייתו של האדם. כי האדם מתמודד כנגד כוח המשיכה לעבר מטה, עד שמגיע לגדלותו. וככל שהקשיים מעמיקים יותר, כך מעמיקה גדלותו. וגובהו תלוי בעומק וחוזק שורשיו. בשעת משבר האדם מקבל כוחות אדירים, יוצא ממנו בדרגה גבוהה יותר לאין שיעור מאשר קודם הניסיון. אומרים בברכת "ברוך שאמר", "ברוך

אומר ועושה, ברוך גוזר ומקיים", ברור שאם הוא אומר ועושה, ודאי שגזירותיו מתקיימות, מהי התוספת "ברוך גוזר ומקיים? הקב"ה גוזר את הגזירה, ונותן לאדם כוחות להתמודד עמה ולצאת מהמשבר. המשבר הוא דרך לעליה.

הגוף מקושר לאלוקות

האדם משול לעץ השדה, תפקידו בעולם להתאפק ולהתמודד, לבנות את עתידו. נשוב למכות מצרים, בליל הסדר במצרים היה גילוי אלוקי, "אני ולא מלאך, אני ולא שרף". הקב"ה החל בתהליך שעם ישראל מתקרב לאלוקות, בימינו מצב זה מתקיים בעובר במעי אמו.

מבאר הפחד יצחק (פסח; רשימות, ד):

ב. "מי יתנני כירחי קדם בהלו נרו עלי ראשי" (איוב כט, ב-ג). מזמן שהעובר במעי אמו הוא צופה מסוף העולם עד סופו, ומלאך מלמדו תורה. משיצא לאויר העולם סטרו על פיו ושוכח. איזה חדשים שאין להם שנים הוה אומר זה חדשי העיבור (נדה דף ל:).

ג. ובאור הענין הוא בהקדם דברי הרמ"א (אורח חיים ו, א) על "ומפליא לעשות" (בברכת "אשר יצר" הגוף מוגדר "נקבים נקבים חלולים חלולים", זהו נס ופלא. הרב שך היה מאושפז בבית החולים תל השומר כשחש על לבו, שאל את מנהל בית החולים, כמה מומים יש בלב שאתם מטפלים בהם? השיב המנהל, 600 מומים! אמר לו הרב שך, שים לב! מכונית יש לך מפס היצור החדשי ביותר, ליהנות ממיטב השכלולים, בלב אין לכם מה לשפר. 5700 שנה! הלב פועל בדיוק רב, בלא שום צורך בשיפור וייעול מערכות, צריך לעיתים רק להשיבו לפעולתו, אך לשפר אין צורך. האינך רואה כאן את יד ה'?!), שהפלא הגדול הוא של חבור גשמי ברוחני שהוא עולה פי כמה על הפלא של בריאת יש מאין של הרוחני לבדו ושל הגשמי לבדו.

והנה הרמ"א מדבר על היות הקשר הזה שבין הרוחני והגשמי. אבל יש לקשר הזה תקופה של התהוות. זאת אומרת, התהוות של קשר בין הרוחני והגשמי. והתהוות הזו היא תקופת העוברות. במשך תקופה זו נעשית התקשרות הנשמה בגוף. בתקופת העוברות הולכת הנשמה ומתקשרת בגוף. שני עמודי מציאות של הזמן הם חדשים ושנים. חדשים הוא העמוד של החידוש וההתחדשות. ואילו שנים, פירושן דוקא ההיפך, המחזוריות של החזרה התמידית. זה מלשון חדש. וזה מלשון שני. כלומר המהדורא תנינא שבחיים מושרשת היא במושג השנה; ואילו המהדורא קמא מושרשת היא במושג החודש. ועלינו לדעת כי באותה תקופה שהנשמה עדיין איננה קשורה בגוף, רק הולכת ומתקשרת, מהלכה של ו"מפליא לעשות", אין בה שום תנועה של חזרה. היא כולה חידוש. וכל רגע ורגע הנשמה מתקשרת יותר הדוק עם הגוף. וזהו שאמרו חכמים שתקופת העיבור היא דוקא תקופה של חדשים שאין עמהם שנים. ובתקופת התהוות ההתקשרות של הנשמה בגוף, אז מראין לה להנשמה את כל מה שהיא תשיג ותעלה על ידי זה שתהיה קשורה בגוף. ועם הרגע שבה התהוות ההתקשרות מתחלפת להיות ההתקשרות אז היא שוכחת את כל החזיונות שהיו ממלאים אותה מקדם ומעכשיו היא צריכה ליגע את עצמה ולהשתדל ולהתאמץ שתשיג כל המדרגות שראתה בחזיונות - בעבודתה היא. ואשרי הנשמה שרכשה לה בעבודתה כל שהראו לה בירחי קדם בחזונה.

לידה כצמיחת האילן

ד. שכחה זו ברגע היציאה לאויר העולם איננה הנהגה חדשה ומיוחדת רק לאדם. אלא שהוא חוק בכלליות הבריאה. האור הראשון שנברא - נגנו, בכדי שעל ידי התפתחות והתרוממות העולם יזכה בעבודתו לאור ההוא, שהראו לה לפני הגניזה. והוא הדין והיא המדה גם בעץ הצומח בקרקע עולם. "אמונת" זה סדר זרעים (שבת דף לא.). והתוספות מביאים בשם הירושלמי שמאמין בחי עולמים וזורע. מוחות ילדותיים שלא התבגרו עומדים בחיך לקראת דברי חכמים אלו. איזה מין אמונה היא זו. הלא ראה אלף פעמים שזרעו וצמח. החיך הזה הוא עד לשטחיות גדולה. מה שהדבר הזה התקיים אלף פעמים איננו מחסר כלום מתכונת האמונה שיש בזריעה. הראיה הזו, שראה כמה פעמים שהזריעה מביאה לידי צמיחה פרושה היא, אדרבה, שראה שהאמונה מתאמת ומתקיימת. נצייר נא לעצמנו את האדם הראשון שזרע. הוא לוקח גרעין ממשי שיש בידו וזורק אותו במקום

שיהיה בודאי נרקב. והרי זו תנועה של מאבד רכוש. לזרוק דבר שהוא מוחזק בו לתוך רקבון. יש לך מפסיד נכסיו גדול מזה?! ודוקא על ידי כך הגרעין מתחדש לגמרי ומתגלגל להיות אילן צומח גדול ביפיו ובפירותיו. צמיחת האילן מתקיימת רק על ידי התחברות עם כוח הצומח הכללי שבקרקע עולם. ההתחברות הזו היא ה"מפליא לעשות" שלו. והוא רואה בחזונו את כלליותו של כור הצומח בכלליות הקרקע עולם של כל הארץ. וכשהוא מתחיל לצמח סוטרס לו באפו ושוכח את כל ההתחברות הזו, ונעשה עץ פרטי. עד עד עד... עד שנעשה הוא בעצמו גרעין ומתחבר שוב לכלליות כוח הצמיחה. הרקבון הזה של הגרעין הוא היציאה מפרטיותו וחדירתו לתוך כלליות כוח הצומח של הבריאה. וברגע שהוא עולה מן הרקבון הוא שוכח על אור הכלליות שנגלה לו. כלומר אורו של הכלליות נגנז בשבילו. זהו החוק המשותף לכל התהוות ומהלך ההתחברות של הגשמי ברוחני. כשנברא האור נגנז. כשהתינוק יוצא לאויר העולם באה הסטירה הידועה, וכשהעץ צומח הכוח של הקרקע עולם נגנז.

ה. והוא הדין והיא המדה במהלכו של חג הפסח. ברגע של חצות בליל ט"ו היא ההתהוות של ה"מפליא לעשות" בכנסת ישראל. שכן זוהי שעת הגרות של "כקטן שנולד" (יבמות דף כב.). וזה המטבע שטבענו כאן כי חצות של ליל ט"ו הוא ה"ירחי קדם" של כנסת ישראל, ואז ברגע זה ראתה כנסת ישראל את כל עתידה, צפתה מסוף העולם עד סופו, ראתה "כל הרשעה כעשן תכלה", ראתה "ומלאה הארץ דעה", ראתה "ובלע המות לנצח" (ישעיה יא, ט). ב"ירחי קדם" של כנסת ישראל הראה לה את פסגת העתיד שלה, שאלה היא תגיע באחרית הימים. אבל תיכף האור הזה נגנז, ותיכף כי התחילה רדיפת פרעה. רדיפת פרעה אחרי ליל ט"ו - היא היא גניזת האור של ליל ט"ו. טביעת פרעה בים סוף היא חזרת הגניזה שכן כל האחרית - הימים צריך להתגשם במועד ובחג. זכינו, איפוא, לדין שקדושתו המיוחדת של שביעי של פסח היא עומדת בסוד חזרת הגניזה. ומכאן מבוא לכל קדושי עליון שבמשך כל הדורות שהיו קורין סעודת יום טוב דשביעי של פסח, "משיח'ס סעודה". והכל בסוד חזרת הגניזה. וזהו פירוש הירושלמי (פסחים י, ו) שמובא בתוספות שמקשה למה לא אמרו שירה בליל ט"ו. ומתריץ מפני שלא היתה גמר גאולתם. והכונה היא שהתחלת הגאולה בליל ט"ו עמדה בסוד ה"ירחי קדם"; ואילו שביעי של פסח בסוד תיקון הסטירה ברגע הלידה.

עם ישראל יוצא לדרך, הקב"ה נותן להם לראות את כל העתיד. עם ישראל עמדו בניסיונות עצומים, לקחת את כלי הכסף וזהב את המצרים על אף ידיעתם שבזה יתנו להם סיבה לרדוף אחריהם.

"תשליך במצולות ים"

וביותר, הקב"ה אומר למשה (שמות יד, ב-ד), "דבר אל בני ישראל וישבו ויחנו לפני פי החירת בין מגדל ובין הים לפני בעל צפן נכחו תחנו על הים. ואמר פרעה לבני ישראל נבכים הם בארץ סגר עליהם המדבר. וחזקתי את לב פרעה ורדף אחריהם ואכבדה בפרעה ובכל חילו וידעו מצרים כי אני ה' ויעשו כן". הקב"ה אומר לישראל לגרות את המצרים שירדפו אחריהם, זהו ניסיון עצום לגרות את האויב שיבוא להילחם בהם! ועם ישראל עמד גם בניסיון זה. כאשר עם ישראל עומד בניסיון, עמד בניסיון השעבוד, עומד בניסיונות היציאה, בזה הוא מכין את עצמו לגאולה אמיתית, גאולה אמיתית היא רק כשעם ישראל מוכן לגאולה. מצב זה היה בקריעת ים סוף.

מבאר הפחד יצחק (פסח; רשימות, ב):

ד. בין כל המדות שהקב"ה מנהיג בהן את עולמו, נחשבת "ותשליך במצולות ים כל חטאתם" (מיכה ז, יט). ובא על זה הפירוש (עיין היטב בתומר דבורה, א) שזו היא המידה המחייבת את ביעור שלוחי הדין אחרי שעשו את פעולתם וגבו את שלהם. כמו שאנו מוצאים ענין זה בהלכה, חובת הקבורה של אבן שנסקל בה (סנהדרין דף מה:). והנהגה זו היא המחייבת את כליונו של פרעה אחרי ששימש האבן והחרב והמקל לרדות במ את ישראל ולהפרע מהם. ומובן היטב לפי זה שמדה זו חלה דוקא לאחרי הגבייה והפרעון שישראל נתחייבו במ. ונמצא דדוקא לאחרי שנתקיים בהם "ואחרי כן יצאו" שזוהי גמר הגבייה, אז תתחיל

פעולתה של הנהגת המדה של "ותשליך במצולות ים". (כדאי לשים לב שמנהג התשליך גרם לאי - הבנה בענין זה של תשליך במצולות ים. שכן על ידי המנהג נקשר הענין עם סליחת עונות. לאמיתו של דבר, אינו שייך כלל לסליחה)

ה. ולזה היה מספיק אם פרעה ועבדיו היו נאבדים סתם מבלי שתוקדם לכליונם הרדיפה אחר ישראל. אלא שזהו עומק המושכל בזה שאמרו שקריעת ים סוף היה גמר גאולתם. כלומר, ענין זה של "ותשליך במצולות ים" היה מוכרח לו שיהיה חלק בגאולת מצרים. שכן גאולה זו היא השרש לכל שאר הגאולות ועל כן בא כליונם של המצריים דוקא בקשר עם הרדיפה אחר ישראל. שעל ידי זה נשתרשה ההנהגה של "ותשליך במצולות ים" בגאולת - ראשית זו, בכדי שבתורת ענף משרש זה תוכל לצמוח בשאר הגאולות. והיינו שאפשר לרבות מ"וגם" כליה גם על שאר מלכויות, מפני שאע"פ שקריעת ים סוף לא נזכרה בברית בין הבתרים, מ"מ הרי היא תולדה מחויבת ומוכרחת מברית זו, ולא עוד אלא שזוהי החוד באמרם שקריעת ים סוף היא גמר גאולתם, כלומר שבכונה בא כל הסיבוב הזה בכדי לעשות מהנהגה זו ד"ותשליך" גמר גאולה.

כדי לזכות לגאולה צריך לבער את הרע, אחר שהרע - מצרים התבער בים סוף, נגמרה הגאולה. כדי לזכות לגאולה השלימה אנו צריכים לפעול לבער את יצרנו הרע מקרבנו, להתמודד לבחור נכון.

שירה חדשה שבחו גאולים

כאשר מבערים את הרע, זוכים להיות בדרגה העתידה, לשיר שירה לקב"ה. אלו שתי שירות שונות. דכך אומרים אנו בתפילת שחרית: "תהילות לקל עליון ברוך הוא ומבורך משה ובני ישראל" - נתחדש שאמרו משה וישראל יחדיו, ולא אמר משה לישראל, או אמרו ישראל למשה, כאן היה צירוף שני הכוחות יחדיו - "לך ענו שירה בשמחה רבה ואמרו כולם: מי כמכה בא-לים ה' מי כמכה נאדר בקדש נורא תהילות עשה פלא. שירה חדשה שבחו גאולים לשמך על שפת הים יחד כולם הודו והמליכו ואמרו: ה' ימלוך לעולם ועד".

המבואר שישנה שירת "מי כמכה" ולאחריה ישנה שירה חדשה שהיא נאמרה על שפת הים, ותמוה והרי אף השירה הראשונה נאמרה על שפת הים? עוד יש להבין מהו שירה חדשה שבחו גאולים, מהו יחודיותה של שירת "ה' ימלוך לעולם ועד" שלכך קרויה היא שירה חדשה, וכי יש שתי שירות? ומה מתחדש בשירה זו?

"ארדף אשיג אחלק שלל"

ויש להקדים בביאור פסוקי השירה. תחילה הודו ישראל על ניסי קריעת ים סוף (שמות טו, א-יא): "אשירה לה' כי גאה גאה סוס ורכבו רמה בים. עזי וזמרת קה ויהי לי לישועה זה קלי ואנוהו אלוקי אבי וארממנהו" - זו נבואה שכולה הודאה לקב"ה. בכוח ההודאה התעלו וראו את ניסי ה' יתברך על הים, את גילויי האמונה בנקמה במצרים, זכו והגיעו לרגע קט לדרגת הגאולה השלימה, "ראתה שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל בן בוזי" (מכילתא בשלח, ג), יחזקאל רואה את מראות הבית השלישי, בקריעת ים סוף זכתה שפחה להגיע לדרגות נשגבות, לראות את השכינה כמורה באצבע, יותר מדרגת יחזקאל הנביא - "זה קלי ואנוהו"!

עם ישראל מקבלים על עצמם עול מלכות שמים ברצון, ומודים על הנס הגדול והמופלא שכל אחד ואחד מהמצרים קיבל את עונשו במדויק, יש שנפלו כאבן, יש כקש ויש כעופרת. בזה התגברה אמונתם, בזה זכו להתעלות לדרגת ראו את השכינה כמורה באצבע - "זה קלי ואנוהו"! על כל זאת שרו: "מי כמכה בא-לים ה' מי כמכה נאדר בקדש נורא תהילות עשה פלא" - דהיינו כל מה שאמרו עד כעת, הוא הקדמה עד כמה גדולים ניסי ה' בים, ועל כך שרו את שירת "מי כמכה".

"תבלעמו ארץ"

מוסיפים ישראל להלל על ניסי ה' שבארץ (שמות טו, יא-יח): "נטיית ימינך תבלעמו ארץ" - שזכו המצרים לקבורה. ואף על חסדו יתברך שמנחם במדבר בדרך לארץ ישראל: "נחית בחסדך עם זו גאלת נהלת בעוזך אל נוח קדשך", וממשיכים לתאר את פחד האומות כולם מעם ישראל: "אז נבהלו אלופי אדום אילי מואב יאחזמו רעד נמגו כל ישיבי כנען". תיאור זה אין הוא אלא נבואה,

מפני שאמור הוא על הגאולה העתידה, דהרי אדום ומואב אינם משבעה עממים, אדום ומואב אלו יכבשו רק בגאולה העתידה, וכנאמר (עובדיה א, כא) "ועלו מושיעים בהר ציון לשפט את הר עשו והיתה לה' המלוכה". ועל עמים אלו ביקשו "תפול עליהם אימתה ופחד".

ומסיימים "תבאמו ותטעמו בהר נחלתך מכוון לשבתך פעלת ה' מקדש ה' כוננו ידיך" - עם ישראל מתנבאים על הכניסה לארץ, על בניין בית המקדש של לעתיד לבוא, ומבקשים שהקב"ה יביאם ויטעם בהר הבית ויבנה את בית המקדש שכווננו ידיך, שהוא בית המקדש שעתיד להבנות במהרה בימינו. וכעת הם שרים: "ה' ימלוך לעולם ועד". זהו השירה החדשה ששוררו ישראל, שירה זו הייתה בדרגת ראיית השכינה כמורה באצבע.

מלכותך ראו בניך

והנה בתפילת ערבית מבואר הדבר במפורש: "וראו בניו גבורתו שבחו והודו לשמו. ומלכותו ברצון קבלו עליהם משה ובני ישראל לך ענו שירה בשמחה רבה ואמרו כולם: מי כמכה בא-לים ה' מי כמכה נאדר בקדש נורא תהילות עשה פלא. מלכותך ראו בניך בוקע ים לפני משה זה א-לי ענו ואמרו: ה' ימלוך לעולם ועד". בשירה הראשונה משה ובני ישראל קבלו עליהם עול מלכות שמים, אך באמרם את השירה החדשה - ראו בניך, הם ראו את המלכות כמורה באצבע ואומר "זה א-לי ואנוהו".

למדים אנו שהחילוק בין שתי השירות זועק לעין. בשירת "מי כמכה" נאמר ומלכותו ברצון קבלו עליהם - קבלת עול מלכות שמים, אך בשירת "ה' ימלוך לעולם ועד" נאמר מלכותך ראו בניך - ראייה בעין; מכאן אנו למדים שעם ישראל באומרם שירה חדשה הגיעו לדרגה הגבוהה ביותר ששייך, כעין אותה דרגה שיגיעו לעתיד לבוא; ולכן אמרו "מלכותך ראו בניך", דהיינו הגיעו לדרגת ראייה של מלכותו יתברך, כמו שיהיה לעתיד לבא וכמו שנאמר (דברים כח, י) "וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך".

שירה - סגירת מעגל

בשירת "ה' ימלוך" ראו עם ישראל את השכינה כרואים באצבע "זה קלי ואנוהו". ואף שמשה רבינו עם כל רוממותו שראה באספקלריא המאירה, נאמר לו (שמות לג, כג) "וראית את אחרי ופני לא יראו", והיינו שלא זכה לראיה מלכותו יתברך; עם ישראל בים סוף זכו וראו את מלכותו יתברך - "זה א-לי ואנוהו" כאדם המורה באצבע, כי כאן הגיעו לדרגת העולם השלם, ונסגר המעגל, וזהו כבזמן הגאולה ממש, כמבואר בגמרא בחתימת מסכת תענית (דף לא.): 'אמר עולא ביראה אמר רבי אלעזר: עתיד הקב"ה לעשות מחול לצדיקים, והוא יושב ביניהם בגן עדן, וכל אחד ואחד מראה באצבעו, שנאמר (ישעיה כה, ט) "ואמר ביום ההוא הנה אלוקינו זה קוינו לו ויושיענו זה ה' קוינו לו נגילה ונשמחה בישועתו". לעתיד לבוא יראו אמונה חושית בבורא העולם כפי שראו בקריעת ים סוף, לכך בשעת קריעת ים סוף ניתן לשיר שירה ולומר "ה' ימלוך לעולם ועד".

מביא רבי דוד כהן (זמן חרותנו עמוד 436) בשם רבי יצחק הוטנר בעל ה'פחד יצחק', מהי ראייתם של ישראל בים סוף:

דמבואר בזה שהגילוי שהיה לישראל בשעת קריעת ים סוף, היה בדרגה בהירה וברורה באספקלריא המאירה כראייה חושית ממש, וראו בחוש גילוי מלכותו יתברך. ומתוך הגילוי שזכו לה בקריעת ים סוף, ראו גם כן בכוח את הגילוי של המלכות שיתגלה לעתיד לבוא, ולכן היה ראוי להם לומר שירה מיד אף על פי שעדיין לא נשלם גילוי המלכות עד לעתיד לבוא, מכל מקום כבר ראו את הבכוח של גילוי המלכות שלעתיד לבוא, ולכן מתוך ההכרה הברורה שזכו לה בקריעת ים סוף שהביאה אותם לומר שירה על הכרה זו, יכלו לומר שירה שלימה הכוללת גם את השירה שלעתיד, כיון שבהשגה שהשיגו בקריעת ים סוף היה מונח גם השגה של הגילויים שלעתיד לבוא.

והיינו שבכך יתבאר היאך אמרו ישראל שירה על לעתיד לבוא. דהרי ידועים דברי הרב מבריסק שביאר את הפסוק (תהילים יג, ו) "ואני בחסדך בטחתי יגל לבי בישועתך אשירה לה' כי גמל עליי":

ובשם הגר"ח. דיש לעיין ממתני אפשר לומר שירה על הנס, האם רק אחר שקרה כבר הנס, או גם אם יהא לבו בטוח בה' שיקרה נס, וכגון שנביא שיאמר לו כן, יכול כבר לומר שירה על הנס? וזהו דמבואר בפסוק הנזכר לעיל. "ואני בחסדך בטחתי" - היינו כאשר אני בטוח בחסדך, אזי רק "יגל לבי בישועתך", יש לי שמחה על זה. אבל מתי "אשירה להשם" - דאומר שירה? הוא רק "כי גמל עלי", כשקורה ונהיה הנס כבר.

והוא כמו שאי אפשר לשיר על הכלה, ללא חתן, כך אי אפשר לשיר קודם ההצלה. יש להוסיף בזה את דברי רבי משה שפירא, שירה היא מלשון שיר, בגמרא (בבא מציעא דף כו). מבואר ששיר הוא עיגול, סגירת מעגל. ייחודית המעגל שהוא הקו הישר בעולם. ואף שהוא עגול? ! כאשר רואים קו ישר אין לדעת עד היכן הוא ישר, יתכן ובכל האופק הוא ישר, קילומטרים ארוכים מכאן הוא מתעקם, הקו היחיד שאפשר לראות מכל מקום את סופו, הוא העיגול. זהו שירה, אפשר לשיר רק כאשר רואים את הסוף, כל עשרת השירות הכתובות בתנ"ך הם סיום העניין עד תומו. ומעתה כך הוא בקריעת ים סוף, עם ישראל הגיע לדרגה השלימה, הם יכולים לשורר שירה על הגאולה העתידה. הם כבר רואים את התכלית.

עד כאן לא היו יראים את ה'

והנראה לבאר דהם הם דברי הבית הלוי (בראשית ב, ב) שמבאר מהו יראת ה' שלעתיד לבוא:

...ובמדרש (פסיקתא זוטרתא שמות יד, לא) "ויושע ה' ביום ההוא את ישראל מיד מצרים... וייראו העם את ה' ויאמינו בה' ובמשה עבדו", עד כאן לא היו יראים את ה' מכאן ואילך היו יראים את ה'. ובוודאי דהדברים אינם מובנים דאחרי שראו ריבוי העונשים והמכות של המצריים במצרים, לא יהיה להם יראה מה' עד קריעת ים סוף, ובמה נחשבה להם היראה עתה על הקודם? וכן בהא דמסיים הפסוק "ויאמינו בה' ובמשה עבדו" אמר בזוהר הקדוש (ב נג): בזה הלשון: וכי עד השתא (עכשיו) לא האמינו בה' והכתיב (שמות ד, לא) "ויאמן העם וישמעו כי פקד השם". והא חמו כל אינון גבורן דעבד להון במצרים? (והרי ראו את כל אותם הגבורות שעשה להם במצרים?) אלא מהו "ויאמינו", ההוא מילא דאמר להון (על אותם המילים שאמר להם) משה "אל תיראו התיצבו וראו את ישועת השם". וגם דברי הזוהר אינם מובנים כלל, במה מתורץ קושייתו דבמה נשתנה פסוק זה מכל דבריו של משה שהאמינו, ורק בדברים אלו שאמר לישראל "אל תיראו" לא האמינו עד השתא?

ביאור שני אופני יראה

והנראה לומר בזה. דהנה במדרש תנחומא (לך לך טו) וזה לשונו: 'בעולם הזה יש להם יצר הרע והם מתייראין מן העבירות, לעתיד לבוא שאין יצר הרע ממה הן מתייראין? הן מתייראין מן הטוב הצפון להם כמו שנאמר (הושע ג, ה) "ופחדו אל ה' ואל טובו". וגם דברים אלו צריך הסבר להבין הכוונה בזה.

והכוונה בזה דהנה יש שני אופני יראה, אחד יראת העונש אשר אם יתבונן האדם מעשיו אשר לא טובים שעברו עליו, וכמה גדל העונש אשר יגיע לו עבורם, הלא ימלא יראה ופחד, וגם מי שלא חטא כשיתבונן בעצמו היאך טבעו עלול לחטא, וכשיסיח דעתו משמירת גופו ילכד בפח היצר הטמון בליבו ימלא יראה, ויראה זו באה על ידי היצר הרע, דאם לא היה היצר הרע בעולם, הלא לא היה מקום ליראה זו כלל, ומציאת היצר גורם שימצא יראה זו.

ויראה זו רחוקה מאד ממידת האהבה, דאהבה באה כשיתבונן האדם בחסדי ה' על ברואיו, ואז לא יהיה לו יראה, ורק כשיתבונן בעונשיו יתחדש לו בליבו יראה זו. ויראה זו יוכל להימצא גם מפני בשר ודם, דמי שהוא במקום גדודי חיות ולסטים, ומפני מי שהוא חזק ממנו יתיירא ממנו... אמנם יש אופן אחר כשנקבע בלב האדם האמונה הגמורה במה שמבואר לעיל, אשר בכל רגע ה' יתברך מהוה לכל העולם יש מאין ממש, ואם לא יהיה מהוה אותם רגע אחד יהיו אפס ותוהו, הלא אז גם כן תפול עליו היראה והפחד.

והוא כדמיון אדם שנפל בים ובא אחד ומחזיקו בידו שלא יטבע, ואם רק ירף ממנו מלהחזיקו הלא יטבע, הלא אז יגיע לו האהבה להמחזיקו, וגם היראה ממנו שניהם ביחד, וכל מה שיתבונן בהטובה שזה עושה עמו, כן תגדל עליו היראה והפחד ממנו. ויראה זו קשורה באהבה לא ייפרדו. ועל בחינה זו אנו אומרים בשמונה עשרה 'ועל חיינו המסורים בידך' וכמו שנתבאר לעיל. ויראה זו נקרא יראת ה', יען כי יראה זו מיוחדת רק מפני ה', ואין לה מקום מוצא מפני בשר ודם... (מצב יראה זו היא כלשון התפילה בברכת 'יוצר אור' - 'יוצר אור ובורא חושך', דוהו מצב הקיים גם כיום, שהקב"ה מהווה את כל הבריאה דהרי "לעולם ה' דברך ניצב בשמים", ואילו בחיינו אנו אומר הרב פינקוס אם יאמר האמן קנה שולחן זה ואני אחזיקנו כל העת שלא יפול, וכי האדם יקנה שולחן שכזה, אך זהו הבריאה בעצמה. אין לה קיום בזכות עצמה, הקב"ה מהווה אותה בכל רגע ורגע. וזהו קל וחומר. האמן מייצר יש מיש. כל מוצר שאנו רואים יסודו מחומרים קיימים, ואף ההמצאות של מינו כולם עשויים מחומר שקיים בבריאה, כגון הפלסטיק בזמנים שהוא היה מוצר לגיטימי, נראה הוא כהמצאת הקידמה, אך לאמיתו של דבר הפלסטיק על כל מיניו עשוי מנפט, וברגע שייגמר שימוש, הרי הוא חוזר לשמו הראשון, נפט. ולמרות זאת האומן אינו יכול להוות את יצירתו בכל עת, אך העולם הוא יש מאין, ולמרות זאת הקב"ה מהווה את העולם בכל עת).

בכל רגע זקוקים לטובו יתברך

דעד עתה הרי בחינה זו אינה נרגשת בחושי האדם, והיא כעת רק בגדר אמונה ובהיסח הדעת כרגע נשכחת מלב האדם, ורק הצדיקים גמורים זוכים לה באמונתם הטהורה עד שנקבע בליבם ממש כמו הרגשה חושית. אבל לעתיד לבוא יורגש בחוש לכולם כי הוא יתברך מהווה הכול בכל רגע, וכי כל הברואים והעולמות והנמצאים נצרכים לטובו שיהיה מחזיקם, ומזה יגיע להם הפחד.

וזהו שאמר הכתוב (הושע ג, ה) "אחר ישובו בני ישראל ובקשו את ה' אלוקיהם ואת דויד מלכם ופחדו אל ה' ואל טובו" - ביאור הכתוב דיפחדו אל טובו, אחרי שיהיה מורגש לכולם בחוש בחינה זו, כי הם נצרכים לטובו בכל רגע כמו שנתבאר לעיל. וזהו כוונת מדרש תנחומא הנזכר לעיל דבעולם הזה שיש יצר הרע הם מתייראים מן העבירות, וזהו יראה ראשונה הנזכרת, אבל לעתיד לבוא שאין יצר הרע יקויים בהם ופחדו אל ה' ואל טובו...

והנה יראה הראשונה כבר השיגו אותה במצרים, כי ראו בחוש גודל העונשים שמעניש לעוברים על ציויו, ובמצרים נתפרסם אצלם שני עיקרי האמונה והם ההשגחה על מעשה האדם, והעונש להעוברים. אבל בים הגיענו להבחינה השנייה שכתבנו, וכולם ראו בחוש והגיעו אז בשעת מעשה להיראה שאנחנו מחכים לה לעתיד לבוא.

קריעת ים סוף התהוותה בכל רגע מחדש

דהרי הליכתם בים בוודאי דנשתהה כמה שעות והלכו על המים וכדאיתא במדרש (במדבר רבה ט, יב) דשליש המים נקפא תחת רגליהם והלכו עליהם, ומצדיהם וגם למעלה על ראשיהם היו המים תלויים, וכדאיתא באבות דר' נתן (לג) שהיה המים כמו כיפה עליהם, וה' יתברך החזיק המים שיעמדו כמו נד ולא יפלו עליהם, ואז ראו בעין בשר בחינה זו וכל מה שהתבוננו אז בחסדיו המרובים כן נפל עליהם הפחד, ואז נתקיים בהם "ופחדו אל ה' ואל טובו".

וזה שאמר המדרש "וייראו העם את השם", עד כאן לא היו יראים את ה', הוא רומז למדת הרחמים, ובמצרים לא הגיעו רק ליראת העונש, אבל לא הגיעו להשיג יראתו בהתבוננות של מדת הרחמים וחסד, אבל בים הרגישו בחוש והגיעו לבחינת יראת ה', ובעת היותם בים טעמו כל ישראל בחוש היראה שיהיה לעתיד לבוא באחרית הימים הנקראת יראת ה' ביחוד, יען שיראה זו מיוחדת רק לו לבדו ואין לזולתו בו.

ובזה יתפרש גם כן דברי הזוהר דמפרש הא דאמר "ויאמינו בה' ובמשה", דהאמינו במה דאמר להם אל תיראו. והכוונה דמי שכבר זכה והגיע ליראה זו ונשתרש בלבו האמונה עד שלא יפסק מליבו, הרי שוב אין שום מקום אצלו ליראה חיצונית, דהיאך יהיה ירא משום דבר אחר שנתברר לו דאין באותו דבר שום מציאות בעצמו, ובכל רגע ה' יתברך ממציאיו.

אם כן: הרי אין שום חילוק בין ים ליבשה, ולא שייך לומר שיהיה ירא לילך בים יותר מן היבשה, דהא גם היבשה קיומה רק מה שה' מקיימה בכל רגע, ורגע הראשונה איננה סיבה לקיומה ברגע השנייה, רק היא בריאה חדשה, ואיננו בטוח ביבשה יותר מבים, וגם אין לו להיות ירא מן החיות המזיקות, כיון דכל כוחה אינו בעצמה ובכל רגע היא בריאה חדשה, ואם כן אין לו לירוא מפניה ברגע העתידה, מזה שידע איכותה ברגע הקודמת, וזהו שבימי משיח יתבטלו כל יראות החיצוניות וכמו שאמר הכתוב (ישעיה יא, ו) "וגר זאב עם כבש".

וכן בים זכו לקריעת ים סוף, אחר שהשרישו בליבם אמונה זו, וביטלו מעל עצמם כל יראות חיצוניות, וזהו שאמר הכתוב (שמות יד, טו) "דבר אל בני ישראל ויסעו" - אמר להם שלא יהיה בליבם שום יראה מן הים, ועבור זה זכו שנקרע הים לפניהם, וראו בחוש ועין בשר בחינה זו, ונשתרש בליבם יראה זו, וזהו שאמר הזוהר דהך "ויאמינו העם ובמשה" היינו דהאמינו במה דאמר להם משה "אל תיראו התיצבו וראו ישועת השם" וכמו שנתבאר.

המבואר בדברי הבית הלוי שראו בני ישראל בכל רגע ורגע בעודם בתוך הים איך הקב"ה מהווה בכל עת את קריעת ים סוף, ומונע את נפילת הקרחונים מלמעלה, ואת המסת הקרחונים שמתחת לרגליהם, זהו 'מלכותך ראו בניך'. זו אכן ראייה באצבע כלעתיד לבוא איך שהקב"ה מהווה את הבריאה בכל עת.

בקריעת ים סוף זכו לראות את על העתיד כדי לדעת למה לשאוף וכעובר הלומד את התורה במעי אמו. עלינו ללמוד מכאן לימינו אנו, אנו נמצאים במצב לא פשוט, כל מטרת המצב היא כדי לבנות אותנו. בשעת משבר מקבלים כוחות שאין כדוגמתן ביום יום. יש שמתייאשים, אך החכמה היא להבנות, אנו רואים כמה אנשים מתחזקים ומתקרבים ליהדות בימים אלו.

ה' יעזור שנזכה באמת במהרה בימינו להגיע לגאולה השלימה